

رونق تجاری سازی از طریق نظام مالیاتی اختراعات

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین

کد موضوعی: ۲۸۰
شماره مسلسل: ۱۵۴۷۱
مردادماه ۱۳۹۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. معرفی نظام مالیاتی اختراعات
۵.....	۲. بررسی تجارب کشورها در حوزه نظام مالیاتی اختراعات
۱۳.....	۳. نظام مالیاتی اختراعات در ایران
۱۵.....	جمع بندی و پیشنهادها
۱۸.....	منابع و مآخذ

رونق تجاری سازی از طریق نظام مالیاتی اختراعات

چکیده

در سال‌های اخیر دانش و فناوری به‌عنوان مهمترین فاکتورهای رشد و توسعه اقتصادی مطرح شده‌اند. در همین راستا دولت‌ها با توجه به قابلیت‌ها و امکانات خود، ابزارهای مختلفی برای حمایت از توسعه دانش و فناوری ارائه کرده‌اند و به‌موازات آن، تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات نیز اهمیت بیشتری یافته است. از این‌رو، ابزارهای حمایت از تجاری‌سازی نیز مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است. یکی از این ابزارها - که در سال‌های اخیر در کشورهای مختلف به‌کار رفته - مشوق‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از اختراعات است. این مشوق‌ها به شکل کاهش یا معافیت مالیاتی برای درآمد حاصل از اختراعات ارائه می‌شوند. در ایران موضوع معافیت‌های مالیاتی اختراعات و اکتشافات در ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم مطرح شده است؛ که به‌موجب آن، درآمد حاصل از اختراعات ثبت شده به مدت ۱۰ سال از پرداخت مالیات معاف است. عدم شفافیت در دامنه شمول قانون یعنی عدم تصریح مخترعین حقیقی یا حقوقی، نادیده گرفتن انواع دارایی‌های فکری مانند طرح‌ها و علائم تجاری در متن قانون، شفاف نبودن تعریف درآمد ناشی از فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی از سایر درآمدها و عدم توجه به بخش کسب‌وکار خصوصی و تعاونی در کنار مراکز پژوهشی و تحقیقاتی، درآمدهای حاصل از فروش دارایی‌های فکری و بهره مالکانه، فعالیت‌های تحقیق و توسعه در خارج از

کشور و سقف سود شرکت، از جمله مواردی است که می‌توان در اصلاح ماده (۱۴۴) و آیین‌نامه اجرایی آن مدنظر قرار داد.

مقدمه

تجاری‌سازی دارایی‌های فکری، فرآیندی بسیار پیچیده و همراه با ریسک است که به صرف زمان و هزینه بالایی نیاز دارد. بررسی‌های انجام گرفته در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که فقط درصد پائینی از اختراعات ثبت شده به محصول جدید تبدیل و وارد بازار می‌شوند (علیزاده، ۱۳۹۲). در همین راستا کشورهای پیشرفته برای تشویق نوآوری و تجاری‌سازی اختراعات، ابزارهای سیاستی متنوعی از جمله نظام مالیاتی اختراعات^۱ را پیاده‌سازی کرده‌اند. این نظام با ارائه مشوق‌های مالیاتی همچون کاهش و یا حذف مالیات بر درآمد حاصل از دارایی‌های فکری به تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات کمک می‌کند. نظام مالیاتی اختراعات برای نخستین بار در سال ۱۹۷۳ در ایرلند ارائه شد و سپس در فرانسه (۲۰۰۱)، مجارستان (۲۰۱۲)، بلژیک و هلند (۲۰۰۷)، اسپانیا، لوکزامبورگ (۲۰۰۸) و انگلستان (۲۰۱۳) اجرایی شد. در ایران نیز مطابق با ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب سال ۱۳۶۶ «درآمدی که بابت حق اختراع یا حق اکتشاف عاید مخترعین و مکتشفین می‌گردد به‌طور کلی و نیز درآمد ناشی از فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی مراکزی که دارای پروانه تحقیق از وزارتخانه‌های ذیصلاح می‌باشند، به مدت ده سال از تاریخ اجرای مالیات معاف می‌باشد». در این مطالعه ابتدا به

---

۱. Patent Box Regime: در این گزارش با عنوان نظام مالیاتی اختراعات ترجمه شده است که با مشوق‌های مالیاتی تحقیق و توسعه متفاوت است.

بررسی نظام مالیاتی اختراعات در تعدادی از کشورهای پیشگام این حوزه پرداخته می‌شود و سپس عملکرد و نواقص ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم تحلیل شده و پیشنهادهایی برای تقویت آن ارائه می‌شود.

۱. معرفی نظام مالیاتی اختراعات

مشوق‌های مالیاتی با هدف تحریک فعالیت‌های نوآورانه از طریق کاهش موانع مالیاتی برای شرکت‌ها به اجرا درمی‌آید. به‌طور کلی مشوق‌های مالیاتی به دو دسته تقسیم می‌شوند: نخست، مشوق‌های مالیاتی که در مراحل ابتدای چرخه نوآوری ارائه می‌شوند و از مهمترین آنها می‌توان به مشوق‌های مالیاتی تحقیق و توسعه اشاره کرد. مشوق‌های مالیاتی تحقیق و توسعه از طریق کاهش درآمد مشمول مالیات (به شکل معافیت‌های مالیاتی) و یا کاهش مالیات بر درآمد شرکت‌ها (به شکل اعتبارهای مالیاتی) ارائه می‌شوند. معافیت‌های مالیاتی به شرکت‌ها اجازه می‌دهند که هزینه‌های قابل قبول تحقیق و توسعه را حتی در نرخ‌های بیشتر از ۱۰۰ درصد از درآمد مشمول مالیات شرکت کسر کنند، زیرا تقریباً در همه کشورها ۱۰۰ درصد هزینه‌های جاری تحقیق و توسعه^۱ به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی از درآمد مشمول مالیات کسر می‌شود. هزینه‌های جاری شامل دستمزدها، هزینه‌های عمومی اجرایی، هزینه اجاره و دیگر هزینه‌های مصرفی در سال، مانند هزینه مواد است. اعتبارهای مالیاتی نوع دیگری از مشوق‌های ارائه شده در بخش ابتدای چرخه عمر نوآوری تلقی می‌شوند و تفاوت اعتبارهای مالیاتی با معافیت‌های مالیاتی در این است که اعتبارهای مالیاتی، مستقیماً مالیات متعلقه به

شرکت را کاهش می‌دهند، نه درآمد مشمول مالیات را (علیزاده، ۱۳۹۰).

در سال‌های اخیر و با هدف تشویق تجاری‌سازی اختراعات، نوع دیگری از مشوق‌های مالیاتی مطرح شده که در مراحل انتهایی چرخه نوآوری کاربرد دارد و با عنوان نظام مالیاتی اختراعات از آن یاد می‌شود (فولهابر، ۲۰۱۶).^۱

نظام مالیاتی اختراعات به صورت کاهش نرخ مالیات بر درآمد حاصل از انواع مشخصی از حقوق مالکیت فکری شرکت‌ها ارائه می‌شود. به عبارت دیگر این نظام سبب کاهش نرخ مالیات بر درآمد حاصل از پروانه‌ها و دارایی‌های فکری می‌شود. نظام مالیاتی اختراعات اشاره به نظامی دارد که الگوهای مالیاتی متفاوتی را [برای کاربردهای متفاوت] اعمال می‌کند و همانطور که پیش‌تر اشاره شد برخلاف مشوق‌های مالیاتی تحقیق و توسعه که به هزینه‌های ابتدای چرخه عمر نوآوری توجه دارند، انتهایی چرخه عمر نوآوری را - که به تجاری‌سازی نزدیک است - مورد هدف قرار می‌دهند.

به طور کلی نظام مالیاتی اختراعات سه مزیت مهم دارد: نخست، تشویق شرکت‌ها به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های نوآورانه و سپس جذب سرمایه‌های متحرک^۲ که ممکن است با مشاغل با مهارت بالا و خلق دانش پیوند خورده باشند و در نهایت افزایش درآمد مؤثر ناشی از نرخ مالیات بر درآمدهای متحرک (مریل^۳ و همکاران، ۲۰۱۵).

در ادامه تجارب برخی از کشورهای پیشگام در نظام مالیاتی اختراعات بررسی می‌شود.

-
1. Faulhaber
  2. Mobile Investments
  3. Merrill

۲. بررسی تجارب کشورها در حوزه نظام مالیاتی اختراعات

الف) بلژیک

نظام مالیاتی اختراعات بلژیک در سال ۲۰۰۷ در قالب کسر درآمد حاصل از اختراعات ثبت شده^۱ [از درآمد مشمول مالیات]، پایه‌گذاری شد. این نظام به شرکت‌های بلژیکی و یا شرکت‌هایی که محل استقرار دائمی آنها بلژیک است، اجازه می‌دهد ۸۰ درصد از درآمد ناخالص حاصل از اختراعات ثبت شده آنها معاف از مالیات باشد. به عبارت دیگر ۲۰ درصد از درآمد ناخالص حاصل از اختراعات ثبت شده مشمول پرداخت مالیات است. نظام مالیاتی اختراعات بلژیکی برای اختراعات واجد شرایط و گواهینامه‌های حفاظت مکمل^۲ قابل اجرا می‌باشد. اما آنچه اهمیت دارد اینکه شرط بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات در این کشور، توسعه کامل یا بخشی از اختراع ثبت شده توسط شرکت‌های بلژیکی یا شرکت‌هایی است که محل استقرار دائمی آنها بلژیک باشد. اگر حق بهره‌برداری از یک اختراع به شرکت‌های بلژیکی منتقل شده باشد، شرط لازم برای بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات، بهبود فرآیند یا محصول توسط شرکت بلژیکی است. توسعه و بهبود اختراع خریداری شده توسط شرکت بلژیکی لزوماً نباید به اختراع دیگری منجر شود. اختراع بهبود یافته باید در یک مرکز تحقیق و توسعه - که مالک آن یک نهاد حقوقی بلژیکی است - انجام گیرد. حتی اگر آن مرکز تحقیق و توسعه از لحاظ جغرافیایی خارج از کشور بلژیک قرار داشته باشد (راسنفوس، ۲۰۱۵^۳).

1. Patent Income Deduction (PID)
2. Supplementary Protection Certificates (SPC)
3. Rassenfosse

ب) فرانسه

نظام مالیاتی اختراعات فرانسه برای اولین بار در سال ۲۰۰۱ پایه‌گذاری شد و در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۱۰ مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت. طبق این نظام، درآمد و عواید سرمایه حاصل از دارایی‌های فکری واجد شرایط،^۱ مشمول نرخ ۱۵ درصدی مالیات بر درآمد هستند، در صورتی که نرخ استاندارد مالیات بر درآمد شرکت‌ها در این کشور، ۳۳/۳۳ درصد است. نظام مالیاتی اختراعات فرانسه در مورد اختراعاتی که گواهی آنها توسط اداره ثبت اختراع این کشور و یا اداره ثبت اختراع اروپا اعطا شده، قابل اعمال است. همچنین سایر اختراعات خارجی در صورتی که در فرانسه قابل ثبت باشند می‌توانند مشمول بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات در این کشور قرار گیرند. دارایی‌های فکری، فقط زمانی مشمول بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات هستند که در حساب‌های قانونی^۲ شرکت، جزو سرمایه‌ها ذکر شده باشند. دارایی‌های فکری در نظام مالیاتی فرانسه شامل حقوق کسب شده^۳ از پروانه‌های [بهره‌برداری] انحصاری یا غیرانحصاری و موافقتنامه‌های پروانه فرعی^۴ است. در این نظام هیچ‌گونه شرط توسعه محصول یا فرآیند وجود ندارد. با این حال در مواردی که دارایی فکری توسط شرکت‌ها خریداری شده باشد، برای بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات، باید حداقل دو سال در مالکیت شرکت قرار داشته باشد (راسنفوس، ۲۰۱۵).

-
1. Qualifying IP
  2. Statutory Accounts
  3. Rights Obtained
  4. Sub-license

ج) لوکزامبورگ

نظام مالیاتی اختراعات لوکزامبورگ برای درآمدهای خالص^۱ حاصل از دارایی‌های فکری که پس از تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۰۷ کسب شده یا توسعه یافته باشد، قابل اعمال است. براساس نظام مالیاتی اختراعات در این کشور، ۸۰ درصد درآمدهای خالص حاصل از دارایی‌های فکری، واجد شرایط معاف از مالیات‌اند. به عبارت دیگر نرخ مالیات مؤثر در مورد این بخش از درآمدها ۵/۸۴ درصد می‌باشد (نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌های لوکزامبورگی ۲۹/۲۲ است). در این نظام، دارایی‌های فکری واجد شرایط شامل اختراعات، علائم تجاری، طرح‌ها، نام دامنه، مدل‌ها، اسرار تجاری، فنون و کپی‌رایت نرم‌افزار می‌باشد. به منظور بهره‌مندی از نظام مالیاتی اختراعات، شرکت‌های لوکزامبورگی باید مالکیت اقتصادی دارایی‌های فکری را در اختیار داشته باشند. در این کشور در مورد محصولات یا فرآیندهای توسعه داده شده شرایط خاصی وجود ندارد. دارایی‌های فکری می‌توانند به صورت توسعه یافته یا خریداری شده باشند. مالکیت فکری خریداری شده توسط شرکت‌های لوکزامبورگی، مستلزم توسعه توسط خود شرکت‌ها نیست (راسنفوس، ۲۰۱۵).

د) هلند

نظام مالیاتی نوآوری هلند از سال ۲۰۰۷ اجرا شد. این نظام مالیاتی در ابتدا تنها برای اختراعات ثبت شده قابل اعمال بود و فقط ۱۰ درصد از مالیات بر درآمد حاصل از دارایی‌های مالکیت فکری واجد شرایط را تحت پوشش قرار می‌داد. از ابتدای سال ۲۰۱۰، نظام مالیاتی نوآوری در هلند تغییراتی یافت. براساس نظام جدید، دامنه وسیعی از

---

1. Net Income

درآمدهای حاصل از دارایی‌های فکری که از فعالیت‌های تحقیق و توسعه منتج می‌شدند، تحت پوشش نظام مالیاتی نوآوری قرار گرفتند. در این نظام، حداکثر نرخ مالیات بر درآمد به ۵ درصد (نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها در این کشور ۲۵ درصد است) کاهش یافت. نظام مالیاتی نوآوری برای شرکت‌های هلندی و شرکت‌های خارجی که محل استقرار اصلی آنها هلند است و در این کشور اقدام به پرداخت مالیات می‌کنند، اعمال می‌شود. همچنین این نظام برای تمامی اختراعات در سراسر دنیا که توسط یک مالیات‌دهنده هلندی انجام می‌شود، قابل اعمال است. علاوه بر این هرگونه دارایی فکری حاصل از فعالیت‌های فناورانه که توسط مالیات‌دهندگان هلندی صورت می‌گیرد، تحت پوشش این نظام قرار می‌گیرد. نظام مالیاتی نوآوری هلند برای محصولات توسعه‌یافته شرکت‌ها که تحت قانون اتحادیه اروپا قابل ثبت نیست (از قبیل اسرار تجاری)، نیز قابل اعمال می‌باشد. در نظام مالیاتی نوآوری این کشور، علائم تجاری، حقوق طرح‌های غیرفنی و حق تکثیر ادبی،^۱ مشمول بهره‌مندی از مزایای مالیاتی نیست. همچنین، شرط لازم برای بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی نوآوری، این است که پرداخت‌کنندگان مالیات هلندی، مالک اقتصادی دارایی فکری باشند. به عبارت دیگر، دارایی‌های فکری واجد شرایط، از طریق تحقیق و توسعه توسط پرداخت‌کنندگان مالیات در این کشور، توسعه‌یافته باشند. البته همانطور که پیشتر اشاره شد (فعالیت‌های تحقیق و توسعه می‌توانند در داخل هلند یا خارج از این کشور انجام شوند) (راسنفوس، ۲۰۱۵).

ه) انگلستان

نظام مالیاتی اختراعات در انگلستان از ابتدای آوریل ۲۰۱۳ برای شرکت‌های انگلیسی و شرکت‌هایی که محل استقرار اصلی آنها در انگلستان می‌باشد، به اجرا درآمد. در این نظام مالیاتی، نرخ مالیات بر درآمد حاصل از اختراعات و سایر اشکال دارایی‌های فکری ۱۰ درصد است و در این که دارایی‌های فکری به وسیله شرکت‌های انگلیسی توسعه یابند یا تحت مالکیت این شرکت‌ها قرار داشته باشند، الزامی وجود ندارد. این نظام، گواهینامه‌های اختراع اعطا شده توسط اداره مالکیت فکری انگلستان یا اداره ثبت اختراع اروپا را پوشش می‌دهد. همچنین گواهی‌های ثبت اختراع تکمیلی، قوانین حفاظت از داده‌های مربوط به داروها، محصولات دامی و گیاهی تحت حمایت و حقوق ارقام گیاهی، مشمول بهره‌مندی از مزایای این نظام مالیاتی هستند. علاوه بر این فنون، اسرار تجاری و کپی‌رایت‌های نرم‌افزار که ارتباط تنگاتنگی با اختراعات واجد شرایط دارند، نیز مشمول بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات در انگلستان هستند. علائم تجاری و طرح‌های ثبت شده در انگلستان مشمول بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات نیستند. شرکت‌های مشمول بهره‌مندی از مزایای این نظام در انگلستان، باید یکی از شروط چهارگانه ذیل را دارا باشند:

۱. مالکیت مادی اختراعات یا سایر دارایی‌های فکری واجد شرایط، ۲. کسب مجوز انحصاری (مجوزها ممکن است تنها برای بخشی از دارایی‌های فکری صادر شده یا محدود به مورد و یا مناطق جغرافیایی خاص باشند)، ۳. مالکیت انتفاعی بر تمام حقوق مربوط به دارایی فکری، ۴. اکتساب دارایی فکری از طریق پرداخت بخشی از هزینه‌های واجد شرایط، در مواردی که شرکت‌های انگلیسی در توسعه دارایی فکری مشارکت می‌کنند. زمانی که فعالیت‌های توسعه توسط شرکت‌های انگلیسی انجام نمی‌شود، این شرکت‌ها باید برخی

از مسئولیت‌ها را برای تصمیم‌گیری در خصوص توسعه‌های بعدی و یا بهره‌برداری از حقوق مالکیت فکری برعهده بگیرد (راسنفوس، ۲۰۱۵).

و) مجارستان

نظام مالیاتی دارایی^۱ مجارستان در سال ۲۰۱۲ پایه‌گذاری شد. این نظام برای درآمدهای حاصل از انواع مختلف از مالکیت فکری شامل پروانه‌ها، اختراعات ثبت شده، فنون، علائم، اسرار تجاری و کپی‌رایت کاهش ۵۰ درصدی فراهم می‌سازد. براساس نظام مالیاتی مجارستان، دارایی‌های فکری خریداری شده نیز مشمول بهره‌مندی از این نظام قرار خواهند گرفت. به‌علاوه درآمدهای حاصل از فروش دارایی‌های فکری از مشوق‌های نظام مالیاتی دارایی برخوردار می‌شوند (نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها در مجارستان ۱۹ درصد است) (راسنفوس، ۲۰۱۵).

ز) اسپانیا

نظام مالیاتی اختراعات اسپانیا در سال ۲۰۰۸ پایه‌گذاری شد. طبق این نظام، درآمدهای خالص حاصل از دارایی‌های فکری واجد شرایط، از معافیت ۶۰ درصدی مالیات بر درآمد برخوردار می‌شوند. به‌عبارت دیگر نرخ مالیات بر درآمد مؤثر در مورد آنها ۱۲ درصد است (نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها در اسپانیا ۳۰ درصد می‌باشد). در نظام مالیاتی اختراع اسپانیا، دارایی‌های فکری واجد شرایط، شامل اختراعات ثبت شده، فرمول‌های سری^۲ یا فرآیندها، طرح‌ها، مدل‌ها،

---

1. property Box
2. Secret Formula

گیاهان یا اطلاعات درباره صنایع، تجهیزات علمی و تجاری است. بهره مالکانه به‌دست آمده از سایر دارایی‌های فکری (از جمله علائم تجاری یا نرم‌افزار) تحت پوشش نظام مالیاتی قرار نمی‌گیرد (راسنفوس، ۲۰۱۵).

جدول مقایسه نظام مالیاتی اختراعات در کشورهای مختلف

کشور	سال تصویب	دارایی‌های فکری واجد شرایط	قابل اعمال برای دارایی‌های فکری موجود	قابل اجرا برای بهره مالکانه	تحقیق و توسعه در خارج انجام شود	درآمدهای واجد شرایط	فروش دارایی‌های فکری واجد شرایط	سقف سود شرکت	نرخ معافیت مالیات بر درآمد حاصل از اختراعات (درصد)
بلژیک	۲۰۰۷	اختراعات و گواهی‌های ثبت اختراع تمدید شده	دارایی‌های فکری اعطا شده یا استفاده شده برای اولین بار در ۲۰۰۷/۱/۱ یا بعد از آن	بله	بله، اگر مرکز تحقیق و توسعه واجد شرایط باشد	درآمد حاصل از اختراع باید کمتر از هزینه خرید اختراع باشد	خیر	تخفیف محدود به ۱۰۰ درصد درآمد قبل از کسر مالیات	۸۰
فرانسه	۲۰۰۱، ۲۰۰۵ و ۲۰۱۰	اختراعات، گواهی ثبت اختراع تمدید شده، اختراعات قابل ثبت و فرآیندهای تولید صنعتی	بله	بله، با توجه به شرایط خاص	بله	خالص بهره مالکانه از هزینه‌های مدیریت دارایی‌های فکری	بله	خیر	۸۵

کشور	سال تصویب	دارایی‌های فکری واجد شرایط	قابل اعمال برای دارایی‌های فکری موجود	قابل اجرا برای بهره مالکانه	تحقیق و توسعه در خارج انجام شود	درآمدهای واجد شرایط	فروشی دارایی‌های فکری واجد شرایط	سقف سود شرکت	نرخ معافیت مالیات بر درآمد حاصل از اختراعات (درصد)
مجارستان	۲۰۱۲	اختراعات، فنون، علائم تجاری، نام‌های تجاری، اسرار تجاری و کپی‌رایت	بله	بله	بله	بهره مالکانه	بله	تخفیف محدود به ۵۰ درصد درآمد قبل از کسر مالیات	۵۰
لوکزامبورگ	۲۰۰۸	اختراعات، علائم تجاری، طرح‌ها، نام، دامنه، مدل‌ها و کپی‌رایت نرم‌افزار	دارایی‌های فکری توسعه‌یافته یا خریداری شده بعد از تاریخ ۲۰۰۷/۱۲/۳۱	بله، اگر به‌طور غیرمستقیم با شرکت مشارکت کند	بله	بهره مالکانه	بله	خیر	۸۰
هلند	۲۰۰۷ و ۲۰۱۰	اختراعات و فکری مشتق شده از فعالیت‌های تحقیق و توسعه فناورانه	دارایی‌های فکری بعد از تاریخ ۲۰۰۶/۱۲/۳۱	بله، اگر بیشتر توسط خودشان توسعه یابند	بله، دارایی‌های فکری ثبت شده	درآمدهای خالص از دارایی‌های فکری واجد شرایط	بله	خیر	۹۰
اسپانیا	۲۰۰۸ و ۲۰۱۳	اختراعات، فرمول‌های محرمانه، برآیندها، برنامه‌ها، مدل‌ها، طرح‌ها و فنون	بله	خیر	بله، اما باید پروانه‌دهنده توسعه داده شود	درآمدهای خالص از دارایی‌های فکری واجد شرایط	بله	خیر	۶۰

کشور	سال تصویب	دارایی‌های فکری واجد شرایط	قابل اعمال برای دارایی‌های فکری موجود	قابل اعمال برای دارایی‌های فکری خردباداری شده	قابل اجرا برای بهره مالکانه	تحقیق و توسعه در خارج انجام شود	درآمدهای واجد شرایط	فروش دارایی‌های فکری واجد شرایط	سقف سود شرکت	مغایبت مالیات بر درآمد حاصل از اختراعات (درصد)
انگلستان	۲۰۱۳	اختراعات، گواهی ثبت اختراع تکمیلی، حفاظت از داده‌های قانونی و حقوق به‌نژاد گران‌گیا	بله	بله، اگر بیشتر توسعه یابد و به‌طور فعالانه‌ای مدیریت شده باشد	بله	بله	درآمدهای خالص از دارایی‌های فکری واجد شرایط	بله	خیر	۹۰

۳. نظام مالیاتی اختراعات در ایران

براساس ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۶۶، «درآمدی که بابت حق اختراع یا حق اکتشاف عاید مخترعین و مکتشفین می‌گردد به‌طور کلی و نیز درآمد ناشی از فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی مراکزی که دارای پروانه تحقیق از وزارتخانه‌های ذیصلاح می‌باشند، به مدت ده سال از تاریخ اجرای مالیات معاف می‌باشد». ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم، تنها قانونی است که به‌صورت مستقیم، مغایت درآمد ناشی از اختراعات را تحت پوشش قرار می‌دهد. اما این ماده قانونی و آیین‌نامه اجرایی آن دارای نواقصی است.

اثر بخشی مشوق‌های مالیاتی به طراحی آنها بستگی دارد. اصول کلی برای طراحی مشوق‌های مالیاتی، شامل سادگی، قابلیت اطمینان و پایداری است که باید در طراحی مشوق‌های مالیاتی به این موارد توجه کرد. منظور از سادگی این است که برنامه‌های مالیاتی باید شفاف بوده و به راحتی برای شرکت‌ها قابل استفاده باشند (علیزاده، ۱۳۹۰).

در ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم، واژه مخترعین ابهام دارد و مشخص نیست که آیا افراد حقیقی و حقوقی هر دو مشمول بهره‌مندی از مزایای این ماده قرار می‌گیرند یا خیر. از سوی دیگر براساس ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴۴) (مصوب ۱۳۷۳ هیئت وزیران)، فقط مراکز مجاز و رسمی پژوهشی و تحقیقاتی مشمول برخورداری از معافیت‌های مالیاتی این ماده هستند. انتخاب گروه هدف، از جمله مهمترین تصمیم‌هایی است که باید در هنگام طراحی مشوق‌های مالیاتی اتخاذ شود. بنابراین اگر هدف قانونگذار رونق تجاری‌سازی است، گروه‌های مشخصی از کسب و کارها، به طور مثال شرکت‌های کوچک و متوسط، باید بتوانند از مزایای معافیت‌ها استفاده کنند. همچنین فعالیت‌هایی که شامل این مشوق‌ها می‌شوند، باید تعریف شوند. این مسئله که چه نوع شرکت‌ها یا (فعالیت‌هایی) باید به واسطه مشوق‌های مالیاتی مورد حمایت قرار گیرند، برای دولت‌ها بسیار تعیین‌کننده است. با توجه به متن قانون و آیین‌نامه اجرایی آن، شرکت‌های خصوصی و تعاونی مشمول بهره‌مندی از مزایای قانون فوق قرار نمی‌گیرند. در نهایت، مشخص نیست که آیا سایر دارایی‌های فکری که از فعالیت‌های تحقیقاتی و پژوهشی منتج می‌شوند و همچنین درآمدهای حاصل از فروش و بهره مالکانه حاصل از دارایی‌های فکری نیز مشمول بهره‌مندی از معافیت‌های مالیاتی موضوع این ماده هستند یا خیر؟

جمع‌بندی و پیشنهادات

نظام مالیاتی اختراعات از طریق ارائه مشوق‌های مالیاتی در مراحل انتهایی چرخه عمر نوآوری، به توسعه نوآوری و تجاری‌سازی اختراعات کمک می‌کند. این مشوق‌های مالیاتی شامل کاهش یا معافیت مالیاتی درآمدهای حاصل از دارایی‌های فکری از جمله اختراعات می‌شود. نظام مالیاتی اختراعات نخستین بار در سال ۱۹۷۳ در ایرلند اجرا شد و سپس در سایر کشورها از جمله فرانسه (۲۰۰۱)، مجارستان (۲۰۱۲)، بلژیک و هلند (۲۰۰۷)، اسپانیا، لوکزامبورگ (۲۰۰۸) و انگلستان (۲۰۱۳) اجرایی شد.

در ایران نیز براساس ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم، درآمدی که بابت حق اختراع یا حق اکتشاف، عاید مخترعین و مکتشفین می‌شود طی ۱۰ سال از پرداخت مالیات معاف است. براساس نتایج حاصل از مطالعه نظام مالیاتی اختراعات در کشورهای پیشگام و با بررسی متن ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم و آیین‌نامه اجرایی آن، می‌توان ملاحظات و پیشنهادهای ذیل را جهت اصلاح و تقویت مشوق‌های مالیاتی اختراعات در ایران مطرح کرد:

- پوشش زمانی نظام مالیاتی اختراعات از جمله مواردی است که باید مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر سیاستگذار باید مشخص کند که آیا اختراعات ثبت شده قبل از تاریخ اجرای نظام مالیاتی اختراعات نیز تحت پوشش قرار می‌گیرد یا خیر؟
- درآمدهای حاصل از سایر دارایی‌های فکری از جمله طرح‌ها و علائم تجاری که در برخی از کشورها تحت پوشش مشوق‌های مالیاتی قرار گرفته، در ماده (۱۴۴) قانون

مالیات‌های مستقیم پوشش داده نشده است. برای گسترش دامنه شمول مشوق‌ها می‌توان این نوع دارایی‌های فکری را علاوه بر اختراعات، به نحو مناسب در قانون لحاظ کرد.

- در برخی از کشورها، شرط بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات، توسعه اختراع یا مالکیت اقتصادی بر دارایی فکری کسب شده در یک دوره زمانی مشخص، توسط شرکت هدف است. به عبارت دیگر در برخی از کشورها نظام مالیاتی اختراعات امکانی را برای شرکت‌ها فراهم آورده که بتوانند برای اختراعات خریداری شده نیز به شرط توسعه آن، از مشوق‌های مالیاتی بهره‌مند شوند.

- در برخی از کشورها درآمدهای حاصل از حقوق مالکیت فکری از جمله بهره مالکانه تحت پوشش نظام مالیاتی اختراعات قرار می‌گیرد. در حالی که در متن ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم و آیین‌نامه اجرایی آن، موضوع بهره مالکانه مغفول مانده است.

- برخورداری فعالیت‌های تحقیق و توسعه خارج از کشور از مزایای نظام مالیاتی اختراعات نیز از موضوعاتی است که می‌تواند برای تکمیل و تدقیق دامنه شمول قانون مورد توجه قرار گیرد.

- تعریف درآمدهای واجد شرایط در نظام مالیاتی اختراعات نیز باید مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر به‌طور شفاف اشاره شود که کدام بخش از درآمدهای حاصل از اختراعات، مشمول بهره‌مندی از مزایای نظام مالیاتی اختراعات است. درآمدهای واجد شرایط می‌تواند شامل بهره مالکانه و درآمدهای خالص حاصل از دارایی‌های فکری واجد شرایط باشند.

- تعریف سقف برای سود شرکت‌ها از دیگر موضوعاتی است که در برخی از کشورها مورد توجه قرار گرفته است.

- در برخی کشورها از جمله فرانسه، مجارستان و لوکزامبورگ، درآمدهای حاصل از فروش دارایی‌های فکری مشمول بهره‌مندی از مشوق‌های مالیاتی اختراع است.

- کاهش و معافیت مالیاتی برای تشویق نوآوری و تجاری‌سازی اختراعات، بیشتر متوجه شرکت‌های مالک یا توسعه‌دهنده دارایی فکری است. در حالی که در متن ماده (۱۴۴) قانون مالیات‌های مستقیم فقط به واژه مخترعین اشاره شده است. البته بررسی آیین‌نامه اجرایی نشان می‌دهد تلقی قانونگذار از مخترعین، صرفاً مراکز مجاز و رسمی پژوهشی و تحقیقاتی است که در ماده (۱) آن تصریح شده است.

- در برخی از کشورهای مورد مطالعه، شرکت‌هایی که محل استقرار دائمی آنها در کشور مقصد است از مزایای نظام مالیاتی اختراعات برخوردار می‌شوند. این امر می‌تواند موجب افزایش تمایل شرکت‌های غیربومی جهت ثبت اختراع در کشور مقصد شود. چنین رویکردی در کشورهای در حال توسعه باید با ملاحظات کافی و سنجش مزایا و معایب در ابعاد مختلف اتخاذ شود.

شایان ذکر است، موضوع نظام مالیاتی اختراعات به‌عنوان یک رویکرد جدید در مبحث تجاری‌سازی دارایی‌های فکری مطرح می‌باشد. در نتیجه کشورهای در حال توسعه می‌توانند با الگوبرداری مناسب از چنین نظامی در جهت تجاری‌سازی اختراعات گام بردارند.

نتایج این گزارش، محدود به بررسی نظام مالیاتی اختراعات در چند کشور توسعه‌یافته است. بررسی وضعیت مشوق‌های مالیاتی اختراعات یا سایر ابزارهای سیاستی برای حمایت از تجاری‌سازی اختراعات در کشورهای در حال توسعه، می‌تواند به تکمیل یافته‌های این مطالعه کمک کند.

منابع و مآخذ

۱. علیزاده، پریسا. سیاست‌های ارتقای تحقیق و توسعه و نوآوری (۱): حمایت‌های مالیاتی، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۰.
۲. علیزاده، پریسا. مروری بر سیاست‌های حمایت از تجاری‌سازی اختراعات در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲.
۳. قانون مالیات‌های مستقیم. مصوب مجلس شورای اسلامی.
4. Faulhaber, L.V., The Luxembourg Effect: Patent Boxes and the Limits of International Cooperation. *Minnesota Law Review*, Forthcoming. June 29, 2016. Available at <https://ssrn.com/abstract=2802281> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2802281>, last accessed on 2017-07-05.
5. Merrill, P. R., Shanahan J.R., Gómez, J.E.T., Glon,G., Grocott, P.L.A., Merriman, D.M., Macovei, A., Montredon, R., Vanwelkenhuyzen, T., Cernat, A., Merriman, S., Moore, R., Muresan, G., Berghe, P.V.D., Linczer, A., 2012. “Is It Time for the United States to Consider the Patent Box?” *Tax Notes* 95, 1665–1675.
6. Rassenfosse, G.D,. Patent box policies, Department of Industry, Innovation and Science Australia, November 2015.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۵۴۷۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: رونق تجاری‌سازی از طریق نظام مالیاتی اختراعات

نام دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین (گروه فناوری‌های نو)

تهیه و تدوین‌کنندگان: پریسا علیزاده، اکبر زین‌العابدینی

همکار: فاطمه علوی

اظهار نظرکننده: سیدسروش قاضی‌نوری

ناظران علمی: حسین افشین، مهدی فقیهی

متقاضی: معاونت زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: طاهره سیدمحمد

واژه‌های کلیدی:

۱. تجاری‌سازی

۲. ثبت اختراع

۳. مشوق‌های مالیاتی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۵/۱۵